

El Museu Darder de Banyoles: L'aparador de la biodiversitat

Es compleixen cent anys de la inauguració del Museu Darder de Banyoles, un dels més populars de les comarques gironines

Museu Darder de Banyoles

El "Darder" contiene tal variedad y rareza de ejemplares en sus vitrinas, que desde el simple curioso que penetra en el local para "matar el rato", hasta el erudito que viene exprofeso para tomar algún apunte, a todos resulta interesante». Ho declarava l'any 1946, en una entrevista a la revista local Horizontes, Salvi Marín i Simon (1877-1956), que durant molts anys va ser l'encarregat del Museu Darder de Banyoles, una activitat que continuarien després d'ell les

seves filles Lola i Mercè Marín. Ahir, dia 22 d'octubre, es compleixen cent anys justos de la inauguració d'aquest museu, el segon més antic de les comarques gironines i un dels més populars, i també un dels elements més característics de la ciutat de Banyoles: milers i milers de persones, moltes d'elles en edat escolar, l'han visitat per contemplar els seus animals dissecats, els seus insectes, els seus minerals... i també peces tan singulars com mòmies, cranis, fetus i fins i tot un guerrer boiximà, algunes de les quals ja fa temps que no s'exhibeixen. El centenari arriba precisament en un moment en què els responsables del centre estan enllestitint un nou projecte museogràfic amb l'objectiu que el Darder continuï mantenint aquell interès per a tothom de què parlava Salvi Marín.

«Va ser un museu que mostrava la biodiversitat de manera sistemàtica, amb un recorregut que començava amb els minerals i els fòssils, continuava pels invertebrats, els rèptils i els peixos, seguia pels ocells, passava als mamífers i finalment a l'antropologia». D'aquesta manera descriu la conservadora del Museu Darder, Georgina Gratacós, el que, segons ella, ha estat aquest equipament durant dècades i dècades. L'origen del museu és la donació que el doctor Francesc Darder i Llimona (1851-1918) va fer a Banyoles de la seva col·lecció particular, formada per peces procedents de la botiga que tenia a Barcelona (que proveïa amb objectes que comprava sobretot a París i que va rebatejar com a «Museo Darder» en ocasió de l'Exposició Universal del 1888), on venia animals dissecats i material divers d'història natural, especialment a centres d'ensenyament i a investigadors. Darder, veterinari i taxidermista, havia estat el primer director del Parc Zoològic de Barcelona (creat el 1892), va editar revistes d'història natural (com El Naturalista o El Zookeryx) i llibres sobre la cria i les varietats d'animals de granja.

Francesc Darder visitava assíduament Banyoles per fer estades al Balneari de la Font Pudosa (segons algunes fonts, la primera vegada que hi va anar va ser per recuperar-se de les ferides que li va fer a les cames una de les lleones del zoo), i es va interessar per les característiques de l'estany i per la seva manca de peixos, causada per les seves condicions limnològiques. En paral·lel, a Barcelona havia nascut, com una secció del zoològic, l'anomenat Laboratori Ictiogènic, que tenia com a objectiu la repoblació dels rius i estanys de Catalunya. L'any 1910, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Banyoles i la participació massiva de la població, Darder va organitzar a la localitat la primera Festa del Peix, una cercavila que anava des de l'antic Ajuntament fins a

l'estany, on nens i nenes de Banyoles llençaven alevins de peixos a l'aigua ?també ho feien treballadors del Parc Zoològic? per repoblar-lo. Aquesta festa es va fer coincidir amb l'Exposició de Piscicultura i Pesca, impulsada pel mateix Darder i que es va fer en uns locals de l'Escola Pública, al número 2 de la plaça dels Estudis.

L'èxit que va tenir la festa va portar l'Ajuntament de Banyoles a nomenar Darder Fill Adoptiu de la ciutat i va allargar la col·laboració entre les dues parts, fins que el científic va cedir la seva col·lecció a la ciutat per crear-hi un museu. L'Ajuntament va acceptar la proposta i va decidir que s'emplacés al mateix edifici on s'havia fet aquella primera exposició, en un espai als baixos de l'escola. I el 22 d'octubre del 1916, durant la festa major de Sant Martíà, s'inaugurava el Museu Darder, inicialment amb tres seccions: zoologia, indústries derivades dels productes animals i anatomia humana. Tres dies després, el 25 d'octubre, el Diario de Gerona de Avisos y Noticias informava de la inauguració: «El Museo-Biblioteca Darder, donado a la villa de Bañolas por el director del Parque Zoológico de Barcelona, señor Darder, fue inaugurado con gran solemnidad en la tarde del domingo 22 con asistencia de autoridades y elementos vivos de la población, reconociendo ser importantísimo en si y bajo el punto de vista cultural que significa para la población. Luego después fue obsequiado el señor Darder con un banquete que se vio muy concurrido pronunciando sentidos brindis de agradecimiento el Sr. Alcalde, Secretario del Ayuntamiento, encargado de Telégrafos y Administrador de Correos y otros asistentes».

Un museu molt proper

«Tot i que no neix de coses que hi ha a la ciutat, sinó d'una col·lecció que rep, Banyoles es va fer seu de seguida el Museu Darder, i molts veïns hi tenen anècdotes», comenta Lluís Figueras, director dels Museus de Banyoles (el Darder i l'Arqueològic). La precarietat de mitjans dels seus primers temps afavoria la relació dels banyolins amb el museu: «Moltes peces estaven en vitrines, però n'hi havia moltes que no, i era més fàcil observar-les, tocar-les... Hi ha qui explica que determinat animal li feia por, qui s'enfilava al lleó com si fos un cavall...», afegeix. Al mateix temps que s'estrenyien aquests vincles ciutat-col·lecció, es perjudicava la conservació de les peces, moltes de les quals a més van patir els efectes dels aiguats que es van viure a Banyoles l'any 1932. Aquell mateix any el Museu va contractar Josep Cruells (1903-1972), un torner aficionat a la fotografia i a la taxidèrmia, que es va convertir en el primer conservador del museu.

El mateix 1932 s'incorpora al Museu com a encarregat Salvi Marín, un barber expert en la reparació de perruques i postissos. Com que vivia a la mateixa plaça dels Estudis, li resultava més fàcil atendre les necessitats del Museu en uns anys en què ningú més en tenia cura i les tres seccions inicials del museu es mantenien, en tres sales molt reduïdes i amb les peces molt barrejades. Aquesta precarietat de mitjans marcarà tota l'existència del Museu, i fins i tot en l'actualitat la manca de recursos econòmics és el seu principal problema. A partir de la mort de Salvi Marín, l'any 1956, seran les seves filles Lola i Mercè les que s'encarregaran d'atendre els visitants al museu (fins i tot se les podia anar a buscar a casa si el recinte estava tancat) i a procurar pel bon estat de la col·lecció (totes dues van ser homenatjades per aquesta feina a principis de la dècada de 1990).

Als anys 60, el Museu (que continua compartint edifici amb altres usos educatius, socials i administratius) és reformat i la col·lecció s'estructura seguint la sistemàtica que esdevindrà clàssica: una primera sala dedicada a la mineralogia, la paleontologia i la malacologia; una segona amb rèptils, amfibis i peixos; una tercera amb aus; la quarta amb mamífers; i la cinquena dedicada a l'antropologia, que inclou el boiximà dissecat que amb els anys acabarà canviant la història del Darder.

Amb el temps, el Museu anirà incorporant material trobat en excavacions fetes a la zona, i també es relacionarà més amb el seu entorn més proper, especialment amb l'estany. S'hi faran igualment més activitats vinculades amb la natura, i a la dècada de 1990 s'incrementaran els seus fons amb la rebuda de diverses col·leccions, entre les quals la de l'Institut Vell de Girona (que tenia una espectacular aula de ciències naturals, amb algunes peces adquirides precisament a Darder) i la del Col·legi El Culler, i d'altres procedents de particulars amb papallones, fòssils, mol·luscs, vertebrats, ocells... Tot plegat fa augmentar els fons del Museu fins a les 20.000 peces (la col·lecció Darder la formen 1.568 objectes), de les quals en l'actualitat se n'exposen un miler.

Va ser precisament a la dècada de 1990 quan l'esclat de la polèmica pel boiximà (veure pàgina 6) suposa l'inici d'un canvi de rumb que ara és a punt d'entrar en una nova etapa. La retirada de l'exhibició d'aquella figura humana i el posterior tancament de la sala dedicada a l'antropologia van ser els primer passos d'uns canvis que podien haver suposat fins i tot la desaparició del Museu Darder: durant la reforma completa de l'edifici que va mantenir el Darder tancat entre 2003-2007, els responsables polítics de la ciutat van plantejar-se la possibilitat de suprimir-lo i usar l'equipament resultant només com a Espai d'Interpretació de l'Estany. Aquesta proposta finalment no va prosperar i el renovat Darder va obrir l'abril del 2007 després d'una inversió de 2,7 milions d'euros (un milió i mig els va aportar el Govern central) ocupant els baixos d'un renovat edifici que destinava la primera planta precisament a l'estany. La nova proposta museològica se centrava en la relació de Darder amb Banyoles i en la taxidèrmia, amb un apartat dedicat també als anomenats Gabinets de Curiositats que en el segle XIX intentaven acostar les ciències naturals a la ciutadania a través d'animals dissecats i peces similars.

De les retallades al futur

Des d'aquella reforma, el Museu Darder ha hagut de fer front als problemes derivats de les retallades pressupostàries, que l'han obligat a tancar entre setmana des de l'any 2010, la qual cosa ha repercutit de manera negativa en el nombre de visitants. Aquest 2016, coincidint amb el centenari, el Museu torna a obrir entre setmana, i això s'ha traduït en un increment de l'afluència. Un augment de visitants que els actuals responsables del centre esperen mantenir amb els canvis que aspiren a introduir-hi en un futur immediat. «Darder no tenia un gabinet de curiositats, contra el que s'ha dit tantes vegades, ni tampoc era un investigador, ni un col·leccionista. A més de veterinari i taxidermista, ell era sobretot un comerciant que proporcionava animals dissecats i altre material relacionat amb les ciències naturals tant a centres educatius com a investigadors», explica Georgina Gratacós. I és precisament aquest element el que lamateixa Gratacós i Lluís Figueras consideren que ha de marcar la nova etapa del Museu Darder, basada en un projecte museogràfic que tots dos presentaran el diumenge 27 d'octubre al mateix Museu Darder en l'acte de cloenda del XXIII Col·loqui de Tardor 2016, sota el títol precisament de Dels museus de ciències del segle XIX al concepte museístic del segle XXI.

Encara que aquest nou projecte museogràfic per al Darder està pendent d'una subvenció europea per a la seva execució, Gratacós i Figueras n'avancen el fil principal: «Creiem que el discurs de la col·lecció ha d'anar d'acord a explicar què eren les aules de ciència i què poden ser ara. El que ens fa diferents és precisament que tenim una col·lecció excepcional per mostrar què eren aquelles aules, i el que aportaven pot continuar interessant, perquè per més noves tecnologies que hi hagi, res no és comparable a l'experiència de poder veure en directe un determinat animal, per adonar-te de la seva mida real, de la textura del seu pèl, de tants i tants aspectes anatòmics...». La seva intenció és, per tant, potenciar el Museu Darder exposant més peces de la col·lecció, per a la qual cosa se'n canviaria l'emplaçament a la primera planta, mentre que l'Espai d'Interpretació de l'Estany es traslladaria als baixos. «El Museu Darder ens serviria per explicar com eren les aules de ciència en el passat, i l'Espai d'Interpretació de l'Estany seria el que són en l'actualitat», afegeix Figueras, que a més pretèn reforçar el vincle d'aquest equipament amb el Museu Arqueològic per la indissoluble relació entre l'estany i l'activitat humana a Banyoles.

Aquell cicle de conferències és una de les activitats que s'han programat aquest mes d'octubre per commemorar el centenari del Darder, entre les quals també hi ha la presentació d'un gegantó inspirat en la figura del creador del Museu. Obra de l'Escola d'Arts i Oficis d'Olot, el gegantó és fruit de la col·laboració entre el Museu Darder i la Colla Geganter de Banyoles: «Tenim molt bona entesa amb les associacions de Banyoles, amb totes les entitats», assegura Lluís Figueras. Ha passat un segle però Banyoles encara se sent molt seu el Darder.

Font del document:

http://www.diaridegirona.cat/dominical/2016/10/22/museu-darder-banyoles-laparador-biodiversitat/810673.html?utm_source=rss